

تدوین راهبردهای دفاع نظامی مبتنی بر شاخص‌های نظام انقلابی در آجا

داود غفوری^۱، علی فرهادی^۲

چکیده

شاخص‌های دفاعی نظام انقلابی از دیدگاه رهبری شهید انقلاب اسلامی ایران، ضمن برخورداری از قابلیت پیش‌بینی و مدیریت، باید دارای روحیه انقلابی و توان سازگاری با محیط پویا باشند. از منظر ایشان در بیانیه گام دوم، انقلاب اسلامی پس از نظام‌سازی دچار رکود و خمودی نشده و نخواهد شد و نظریه نظام انقلابی مبنای استمرار و پویایی آن است. از این رو، پژوهش حاضر با هدف تدوین راهبردهای دفاع نظامی مبتنی بر شاخص‌های نظام انقلابی در آجا انجام شد. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر رویکرد روش‌شناختی، آمیخته اکتشافی (کیفی-کمی) است. در بخش کیفی، با استفاده از مرور نظام‌مند ادبیات، مطالعات اسنادی و تحلیل محتوای کیفی، اسناد بالادستی و رهنمودهای رهبری شهید انقلاب بررسی و شاخص‌ها و راهبردهای پیشنهادی استخراج شد. در بخش کمی، به منظور اعتبارسنجی، اولویت‌بندی و نهایی‌سازی راهبردها، از پیمایش خبرگی با مشارکت ۲۰ نفر از خبرگان منتخب به روش هدفمند و گلوله‌برفی و با ابزار پرسشنامه و مصاحبه عمیق استفاده شد. داده‌ها با تحلیل محتوای کیفی، آمار توصیفی، ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی، ماتریس SWOT و ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی تحلیل شدند. یافته‌ها نشان داد ۹ نقطه قوت، ۹ نقطه ضعف، ۸ فرصت و ۲ تهدید شناسایی و موقعیت راهبردی آجا در منطقه رقابتی قرار دارد. در نهایت، ۴ راهبرد اصلی و ۱۴ راهبرد فرعی تدوین و اولویت‌بندی شد که مهم‌ترین آن‌ها شامل تقویت بازدارندگی نامتقارن در برابر تهدیدات ترکیبی، تقویت قابلیت‌های بازدارندگی هوافضایی، خودکفایی دفاعی و بی‌اثر کردن تحریم‌های نظامی و توسعه دیپلماسی دفاعی فعال و اثربخش است. پیشنهاد می‌شود این راهبردها در برنامه‌های راهبردی آجا و نقشه راه اجرای آن‌ها لحاظ شود.

واژگان کلیدی: نظام انقلابی، دفاع نظامی، طرح راهبردی، رهبری شهید انقلاب.

استناد: غفوری، داود؛ فرهادی، علی (۱۴۰۴). طرح راهبردی دفاع نظامی مبتنی بر شاخص‌های نظام انقلابی در آجا. فصلنامه پژوهش‌های راهبردی/ارتش ۵(۱۵). ۵۳-۱۲.

۱. عضو هیئت علمی، دانشگاه علوم و فنون هوایی شهید ستاری، تهران، ایران. (نویسنده مسئول).

Email: ghafoori1391@gmail.com

۲. عضو هیئت علمی، دانشگاه علوم و فنون هوایی شهید ستاری، تهران، ایران.

مقدمه

تحولات حوزه دفاع در سال‌های گذشته در شناسایی تحولات و تهدیدات محیطی اعم از تحریم‌ها، ایجاد و رشد جریان تکفیری، تهدیدهای ترکیبی و پیچیده دشمن و غیره نمایانگر اهمیت بالای این حوزه در نیل به آرمان‌های بلند نظریه نظام انقلابی آجا می‌باشد (چهاردلی و دیگران، ۱۳۹۹). دفاع از ماده دَفْع به معنی شدت دور کردن، بازداشتن، بازگشتن، چیزی را به طرفی فشار دادن و پس دادن می‌باشد (قریب، ۱۳۶۶، ۴۲۵) دفاع نظامی فرآیند تدابیر و اقدامات یک کشور یا یک سازمان است تا از تهدیدها و تجاوزهای نظامی محافظت کرده و امنیت خود را حفظ نماید. برای دستیابی به اهداف دفاع نظامی، کشورها نیازمند یک نیروی نظامی قوی، تجهیزات مناسب، راهبردها و تدابیر نظامی، طرح‌ریزی در مورد نحوه مواجهه با تهدیدها و همکاری با سایر کشورها، توجه به تکنولوژی‌های نظامی، سایبری، تجهیزات نظامی پیشرفته و آموزش نیروهای نظامی به‌منظور بهبود توانمندی‌های دفاعی می‌باشند. (بروسکا^۱، ۱۹۹۵). در ارتباط با چپستی مفهوم نظام انقلابی نیز باید گفت، نظام انقلابی، وجود تحولات عمیق و بنیادین سیاست، فرهنگ و اقتصاد یک مملکت بوده و درنهایت یک برنامه اجرایی جهت اداره امور ارائه می‌دهد (امینی و مبینی، ۱۳۹۸).

نظریه نظام انقلابی توسط مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، در سال ۹۷ و در فرازهایی از بیانیه گام دوم انقلاب مطرح شد. به نظر می‌رسد ایشان نظریه نظام انقلابی را در عرصه حیات اجتماعی بشر مطرح نموده‌اند که توانایی و کارآمدی دین را در اداره این حیات به اثبات رسانده و آن را نظامی مردمی، مستقل و مبتنی بر ارزش‌های اصیل و نظام مبتنی بر آزادی فکر و عدالت اجتماعی معرفی می‌نمایند. از نظر ایشان بهترین شکل سازمان اجتماعی همان چیزی است که ایشان آن را نظام انقلابی می‌نامند. این نظریه درست در نقطه مقابل نظریه نظم نوین جهانی قرار دارد. استراتژیست‌های آمریکایی نظیر کسینجر و برخی از چهره‌ها و مسئولین غیرانقلابی کشور این جمله را تکرار می‌کنند که ایران باید بین دو گزینه‌ی « دولت- ملت «بودن یا» نهضت انقلابی «بودن یکی را انتخاب کند. برخلاف این، در بیانیه گام دوم انقلاب بر مفهوم راهبردی «نظام انقلابی» تأکید شده است. این دو باهم تناقضی ندارند چراکه اولی ساختار را نشان می‌دهد و دومی آرمان را. گرفتن انقلاب از جمهوری اسلامی به معنی گرفتن آرمان و هویت از آن است. میان دو دیدگاه درباره راهبرد امنیت ملی ایران در دوران پس از انقلاب، سایش و اختلاف نظر وجود داشته است. یک دیدگاه، معتقد بوده که جمهوری اسلامی، باید با صرف‌نظر کردن از برخی آمال انقلابی و اقدامات رادیکال، از در سازش و آشتی با نظام

¹ Brzoska

جهانی درآید. دیدگاه دیگر بر آن است که میان آمال انقلاب و اصالت انقلاب اسلامی پیوندی ناگسستنی وجود دارد. این دیدگاه بر این باور است که ایران دارای این میزان توان و قدرت داخلی است که خود را بر نظم جهانی تحمیل کند. به جای کوتاه آمدن از اصول، جمهوری اسلامی باید بکوشد خود را بر نظم جهانی بقبولاند. جهان در برابر قدرت ایران چاره‌ای جز پذیرش ندارد و باید فشارهای ناشی از این تقابل را تا زمان حصول نتیجه تحمل کرد. در این راستا فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی) این ضرورت زمانه را به‌درستی تشخیص و نظریه نظام انقلابی را مطرح نموده‌اند. «نظریه نظام انقلابی» نظریه‌ای نو و در عین حال متقن و مستدل است که ابتدا باید به‌صورت کامل تبیین و تئوریزه و سپس در معرض دقت و توجه نخبگان و اندیشمندان قرار گیرد. با توجه به تأکید معظم‌له مبنی بر اینکه انقلاب اسلامی همچون پدیده‌ای زنده و با اراده، همواره دارای انعطاف و آماده‌ی تصحیح خطاهای خویش است، انقلاب اسلامی پس از نظام‌سازی، از نظریه‌ی نظام انقلابی تا ابد دفاع می‌کند. با توجه به اینکه نظام اسلامی در زمینه شاخص‌های نظام انقلابی در بعد دفاعی، به‌دنبال تحقق گام دوم انقلاب اسلامی و ساختن الگوی کامل نظام پیشرفته اسلامی می‌باشد و همچنین عواقب متعدد ناشی از عدم پرداختن به موضوع دفاع نظامی مبتنی بر نظریه نظام انقلابی در آجا به‌درستی تبیین نشده، بنابراین نیاز است، ارتش در مسیر حرکت انقلابی خود در گام دوم انقلاب اسلامی بر اساس سیاست دفاعی برگرفته از نظریه نظام انقلابی و مؤلفه‌های قدرت نظامی خود، طرح راهبردی دفاع نظامی آجا را تدوین و پیاده‌سازی نماید؛ از این‌رو محققین در پژوهش حاضر به‌دنبال تدوین طرح راهبردی دفاع نظامی آجا مبتنی بر شاخص‌های نظام انقلابی فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی) می‌باشند. انجام این تحقیق از اهمیت زیادی برای آجا برخوردار بوده و دستاوردهای زیر را به‌دنبال خواهد داشت: پاسخگویی به مطالبه فرماندهی معزز کل قوا در راستای ارتقای امنیت و عمق‌بخشی به ظرفیت دفاعی کشور در گام دوم انقلاب اسلامی و مبتنی بر نظریه نظام انقلابی در آجا. تدوین طرح راهبردی دفاع نظامی آجا یک مرحله مهم در تعیین جهت‌گیری و اولویت‌بندی فعالیت‌های نظامی آجا است. این راهبرد در صورت تدوین، می‌تواند به‌عنوان یک سند راهبردی بسیار مهم، اهداف، اصول و راهکارهای نظامی را برای تأمین امنیت ملی و پاسخ به تهدیدات مختلف مشخص نماید. انسجام‌بخشی به طرح‌ها و برنامه‌های دفاعی آجا از طریق ایجاد هماهنگی و همسویی راهبرد دفاع نظامی آجا با سیاست دفاعی جمهوری اسلامی ایران در گام دوم انقلاب. ارائه خط‌مشی‌های کلان به سیاست‌گذاران و مسئولین آجا به‌منظور ارتقاء نگرش نظام‌مند و هم‌افزایی و اثربخشی اقدامات دفاعی در حوزه نظامی. تبیین و تشریح نقش و جایگاه راهبردی نظریه نظام انقلابی به‌عنوان بستر ارتقاء توان دفاع نظامی آجا. جلوگیری از غافلگیری راهبردی در حوزه‌های مختلف امنیتی و دفاعی.

جهت‌بخشی فعالیت‌ها، تصمیمات و اقدامات در راستای دستیابی به اهداف کلان حوزه دفاع نظامی. امکان مواجهه با چالش‌ها، بهره‌برداری از فرصت‌ها و مدیریت منابع به‌صورت ساختاری و منطقی.

در صورت عدم پرداختن به موضوع دفاع نظامی مبتنی بر نظریه نظام انقلابی، حداقل عواقب و پیامدهای ذیل محتمل خواهد بود: عدم امکان شناسایی اولویت‌های آجا در دستیابی به اهداف بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی و ائتلاف منابع. عدم وجود هماهنگی مطلوب در بین مسئولین امور دفاعی آجا در راستای ارتقای امنیت دفاعی کشور. عدم امکان تهیه ابزار و ملزومات دفاع نظامی متناسب با تهدیدات پیش‌رو و در نتیجه کاهش قابلیت بهره‌برداری از تجهیزات تأمین‌شده در صحنه رزم آینده. عدم امکان جهت‌بخشی به فعالیت‌ها، تصمیمات و اقدامات در راستای نیل به اهداف کلان حوزه دفاع نظامی. عدم امکان مواجهه با چالش‌ها، بهره‌برداری از فرصت‌ها و مدیریت منابع به‌صورت ساختاری و منطقی. عدم وجود درک صحیح از قابلیت‌های آجا در مسیر بیانیه گام دوم مبتنی بر نظریه نظام انقلابی. کم‌رنگ شدن دستاوردهای انقلاب.

بنابراین نیاز است در این راستا، ارتش در مسیر حرکت انقلابی خود در گام دوم انقلاب اسلامی بر اساس سیاست دفاعی بر گرفته از نظریه نظام انقلابی و مؤلفه‌های قدرت نظامی خود، راهبردهای دفاع نظامی آجا را تدوین و پیاده‌سازی نماید؛ از این‌رو محققین در پژوهش حاضر به دنبال تدوین راهبردهای دفاع نظامی آجا مبتنی بر شاخص‌های نظام انقلابی فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی) می‌باشند.

پیشینه

الف) مبانی نظری

دفاع

در زبان فارسی واژه دفاع عبارت است از حمایت، دور کردن، حفظ کردن، راندن و پس زدن و بازداشتن و از دستبرد دشمن حفظ کردن، بازداشتن، پس زدن و جنگی که مسلمانان با کافران برای جلوگیری از حمله آنان کند (دهخدا، ۱۳۷۷). از حیث لغوی، دفاع یعنی دفع شر نمودن، دفع تعرض کردن، دفاع کردن از خود و صیانت کردن نفس در مقابل تعرض دیگری را گویند (دهخدا، ۱۳۷۳، ۹۶۲۳). دفاع از ماده دفع (به فتح دال) به معنی شدت دور کردن، باز داشتن، چیزی را به طرفی فشار دادن و پس دادن می‌باشد (قریب، ۱۳۶۶، ۴۲۵) دفاع در اصطلاح فقه نظامی به معنی دور کردن حمله و هجوم نظامی دشمنان اسلام است (ویکی فقه).

دفاع تدابیری است که برای مقاومت در مقابل حملات سیاسی، نظامی، اقتصادی، اجتماعی، روانی و فن‌آوری توسط یک یا چند کشور مؤتلفه اتخاذ می‌شود. (نوروزی، ۱۳۷۸، ۲۷۶).

دفاع نظامی

دفاع نظامی به مجموعه فعالیت‌ها، برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات اجرایی اشاره دارد که با هدف مقابله با تهدیدهای نظامی و ایجاد امنیت و پایداری در داخل و خارج از مرزهای کشور اجرا می‌شود (موسوی‌نژاد، ۱۳۹۵). دفاع نظامی فرآیند تدابیر و اقداماتی است که یک کشور یا یک سازمان انجام می‌دهد تا از تهدیدها و تجاوزهای نظامی محافظت کرده و امنیت خود را حفظ کند. پیشگیری از تهدیدها، پاسخ به تجاوزها، حفظ تعادل نظامی، حفظ حاکمیت و امنیت داخلی و مشارکت در عملیات‌های بین‌المللی از جمله اهداف دفاع نظامی می‌باشد (بروسکا، ۱۹۹۵).

نظریه

نظریه مبتنی بر فکر است و علمی که از طریق تجربی حاصل می‌شود، نظریه نمی‌باشد، بلکه به آن تئوری می‌گویند (افجه، ۱۳۹۵، ۱۱). نظریه، قلمروی خاصی از دانش و نحوه عمل آن را توصیف و تبیین می‌کند. سیستمی از پیش‌فرض‌ها، اصول و قواعد اجرایی که برای تحلیل، پیش‌بینی و یا تبیین ماهیت یا رفتار تعبیه می‌شود (جاکوبی و جاکارد^۱، ۴، ۱۴۰۰).

نظریه نظام انقلابی

مراد از نظام انقلابی، وجود تحولات عمیق و بنیادین در سیاست، فرهنگ و اقتصاد یک مملکت بوده و درنهایت یک برنامه اجرایی جهت اداره امور ارائه می‌دهد (امینی و مبینی، ۱۳۹۸). نظریه نظام انقلابی نظامی از نظامات سیاسی دنیا است که در آن، همه مسلمین یک منطقه بسیج می‌شوند تا اراده و تلاش آن‌ها غیرقابل انکار گردد؛ رهبری برمی‌گزینند که پایبند به اهداف مدنی اسلام باشد و دنبال منافع یک قشر خاص نباشد؛ نیروهایی که آزاد می‌شوند، قادرند جامعه را در همه سطوح داخلی بازسازی نمایند و نظام اجتماعی، جهت مواجهه با جهان خارج، اعتماد و پایداری لازم را بدست می‌آورد (حشمت‌زاده، ۱۳۹۰). بنابراین نظام انقلابی، استقرار یک نظام جامع و کامل اسلامی و تلاش برای اجرای مقررات، قوانین و برنامه‌های اسلامی در کلیه شئون زندگی است. نظام انقلابی، نظامی است با آرمان الهی و حاکمیت اسلام و برخوردار از روحیه انقلابی، همراه با اتخاذ مواضع شجاعانه و مستقل اسلامی، بدون وابستگی به قدرت‌های ظالم دنیا، بر زبان‌آورنده علنی آرمان‌ها، آرزوها و خواست‌های خود و پیگیری

¹ Jacoby, Jacob

آن‌ها و نترس در مقابل اخم قدرت‌ها، دست نشانندگان و حکومت‌های فاسد آن‌ها، طرفدار طبقات مستضعف و محروم دنیا و نظام آکنده از معنویت و اخلاق (امینی و مبینی، ۱۳۹۸).

ب) پیشینه‌های پژوهش:

با بررسی‌های به‌عمل‌آمده و مطالعه منابع موجود در داخل کشور و جستجو در سایت‌های خارجی مرتبط با عنوان تحقیق، پروژه، تحقیق، مقاله و تحقیق علمی مستقل مرتبط با این تحقیق مشاهده نگردید، با این حال تحقیقات و مطالعات در دسترس عبارت‌اند از:

جدول (۱) نتایج تحقیقات مرتبط با موضوع تحقیق

محقق	عنوان	نتیجه
علی‌فرهادی، جواد زروندی، روح‌الله‌غلامی، مصطفی لطفی (۱۴۰۱)	احصاء شاخص‌های نظام انقلابی مبتنی بر فرمایشات مقام معظم رهبری با رویکرد ایجاد سازگاری بین نظم سیاسی اجتماعی و دفاعی با جوشش انقلابی	مؤلفه‌های نظام انقلابی مبتنی بر فرمایشات رهبری انقلاب با رویکرد ایجاد سازگاری میان نظم سیاسی اجتماعی و دفاعی با جوشش انقلابی در ۳ بعد و ۱۳ مؤلفه احصاء شده است. بعد فرهنگی و اجتماعی: تکلیف مداری فردی و اجتماعی، بصیرت افزایی فردی و اجتماعی، تحول به سمت اسلامی‌شدن کامل جامعه اسلامی، متکی بودن به خود، وظیفه‌شناسی اجتماعی و عمل به آن، دفاع از هویت انقلابی و هویت ملی و امید به آینده. بعد سیاسی: توسعه سیاسی مبتنی بر اندیشه انقلابی، ایجاد، حفظ و تقویت روحیه انقلابی، عمل و مدیریت جهادی و بعد دفاعی: آرمان‌گرایی واقعیت‌مدارانه، دستیابی به قدرت ترکیبی، بازدارندگی هوشمند می‌باشد.
محمدعباسیان، علیرضا میرجمهری، مهدی پورسیفی (۱۴۰۱)	تدوین راهبردهای کلان نزا‌جا در راستای تحقق چشم‌انداز بیانیه راهبردی گام دوم انقلاب اسلامی	پژوهش حاضر با هدف احصاء و اولویت‌بندی راهبردهای نزا‌جا به‌منظور تحقق چشم‌انداز بیانیه گام دوم انجام گرفت. ابتدا با روش دلفی و نشست‌های خبرگی در خصوص واکاوی سند بیانیه، تعداد ۱۰ راهبرد اصلی احصاء، سپس با ابزار پرسشنامه راهبردهای احصاء‌شده اولویت‌بندی شد. نتایج نشان داد راهبردهای «توسعه زیرنظام‌های انگیزشی به‌منظور تقویت روحیه و رفاه»، «ارتقای آمادگی رزمی با توسعه فناوری‌های نوین پهپادی، رزم زمینی و سامانه‌های بازی جنگ» و «استقرار نظام استعدادیابی و نخبه‌پروری سرمایه‌های

انسانی دفاعی» بالاترین اولویت در تحقق چشم‌اندازهای ترسیم‌شده بیانیه گام دوم در نزاجا بودند.		
تحقیق حاضر درصدد یافتن پاسخ مناسب شناسایی، تبیین و اولویت‌بندی رهیافت‌های نوین آجا در مقابل تهدیدات آتی استخراج‌شده از این سند بیانیه گام دوم است، تعداد ۳ تهدید عمده و ۱۹ رهیافت نوین آجا برای تحقق چشم‌انداز این سازمان بر اساس سند بیانیه گام دوم شناسایی و سپس اولویت‌بندی گردید. اولویت‌بندی رهیافت‌ها نشان داد رهیافت‌های «اهتمام به سرمایه‌های انسانی سازمان و توسعه اقدامات روحیه‌بخش»، «تحول از ارتش وظیفه‌ای به ارتش حرفه‌ای در تراز انقلاب» و «استقرار و توسعه مداوم نظام استعدادیابی و نخبه‌پروری» دارای بالاترین اولویت است.	احصاء رهیافت‌های نوین آجا در مقابل تهدیدات آتی	محمد عباسیان، رضا جلیلی نیکو، بهروز دولتشاهی (۱۴۰۱)
پژوهش از نوع کیفی بوده و جامعه آماری و حجم نمونه آن از متن بیانیه گام دوم است. روش گردآوری داده‌ها، کتابخانه‌ای و ابزار پژوهش، فیش‌برداری است. تعداد ۳۶۸ خصیصه برای نظام انقلابی استخراج شد. کدگذاری‌های سه مرحله‌ای منجر به استخراج ۶۷ مفهوم، ۲۸ مؤلفه و ۳ بُعد گردید. در انتها ضمن تأکید بر پیشرفت‌محوری و علم‌محوری به‌عنوان مسئله اول کشور، توجه بیشتر بر چهار مطالبه اساسی توسعه معنوی و فرهنگی، مبارزه با فساد، عدالت‌محوری و رفاه اقتصادی پیشنهاد شده است.	نظریه نظام انقلابی در اندیشه مقام معظم رهبری مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب	ابراهیم خلیلی، مصطفی ساوه درودی (۱۴۰۱)
نتایج تحقیق نشان می‌دهد که دیپلماسی دفاعی ج.ا.ا. بواسطه راهبردهایی مانند مدیریت حوزه‌های امنیتی، فراهم کردن زمینه تأمین فناوری تجهیزات دفاعی، نقش‌آفرینی در بازدارندگی، خلع سلاح و کنترل تسلیحاتی، کسب منافع اقتصادی، اعتمادسازی در حوزه‌های نظامی، مبارزه با تروریسم، گسترش همکاری‌های دفاعی- نظامی، توسعه تعاملات با نهادهای منطقه‌ای و بین‌المللی، گامی مؤثر در تولید قدرت ملی، نیل به ثبات و امنیت پایدار در فرایند گام دوم انقلاب در مسیر تمدن سازی نوین محسوب می‌شود.	شناسایی اهداف، راهبردها و الزامات دیپلماسی دفاعی ج.ا.ا. در گام دوم انقلاب و در راستای ارتقای امنیتی و عمق‌بخشی به انقلاب	مسعود مطلبی (۱۴۰۰)

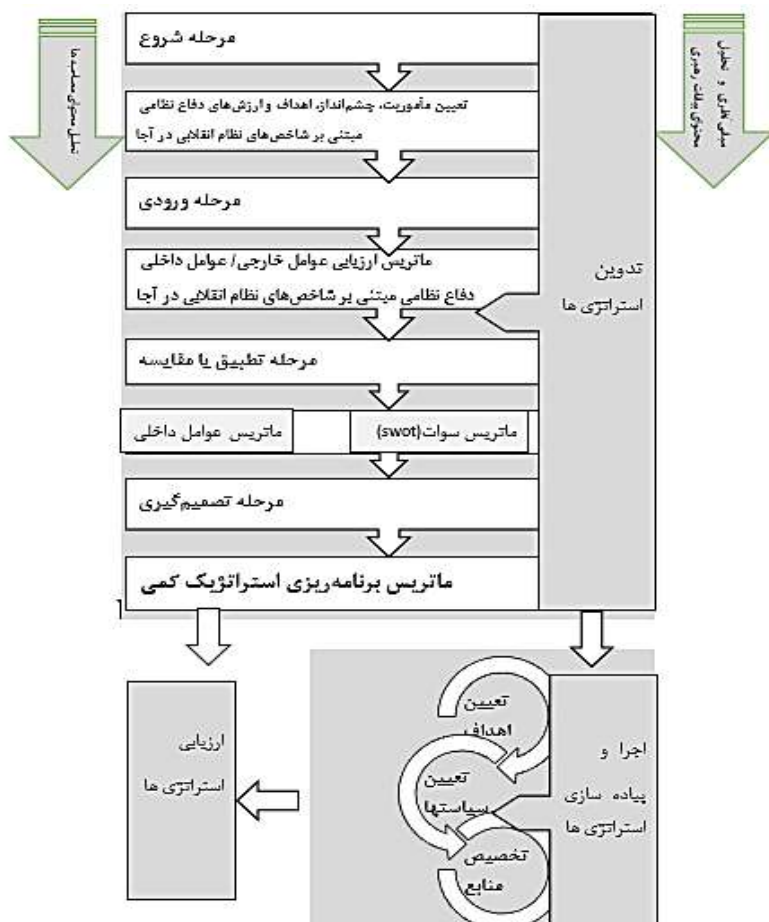
علیرضا تقی پور، سعید نادری اصل (۱۴۰۰)	دالتهای سیاست‌گذارانه بیانیه گام‌دوم جهت کارآمدی حکمرانی دفاعی-امنیتی	نتایج تحقیق نشان داد که تقویت هویت ملی، صیانت از ارزش‌های انقلابی، توجه به نسل جوان، پیشرفت در علم و فناوری، مشارکت گسترده و تحلیل سیاسی مردمی، تقویت محور مقاومت، تقویت معنویت و اخلاق، اقتصاد مقاومتی و حفظ سبک زندگی ایرانی-اسلامی در افزایش کارآمدی حکمرانی دفاعی-امنیتی کشور مؤثر است.
داریوش اسکندری، عادل فرزانه، افشین بکایی (۱۴۰۰)	اقتدار راهبردی دفاعی اجا در مقابله با تهدیدات در افق بیانیه گام دوم انقلاب	پژوهش حاضر با هدف ارائه راهبردهای دستیابی به اقتدار راهبردی دفاعی اجا در مقابله با تهدیدات در افق بیانیه گام دوم نگارش شده است. بر اساس نتایج، تعداد پنج راهبرد به‌عنوان راهبردهای اقتدار دفاعی اجا در مقابله با تهدیدات در افق بیانیه گام دوم انقلاب احصاء گردید.
عباس چهاردلی، عبدالرحیم پدرام، نبی‌اله دهقان، عظیم علیزاده (۱۳۹۹)	الگوی آینده‌نگاری راهبردی دفاعی	در یافته‌های تحقیق ابعاد، مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های الگوی آینده‌نگاری راهبردی دفاعی، از دیدگاه خبرگان مقدار t و ضرایب مسیر، بارهای عاملی و واریانس تبیین شده، ارائه گردیده است.
مصطفی قربانی، محسن محمدی الموتی (۱۳۹۸)	ابعاد، شاخص‌ها و الزامات نظریه نظام انقلابی	ابعاد نظریه نظام انقلابی عبارتند از: ۱- اندیشه انقلابی (اسلام‌محوری- نفی و طرد هرگونه التقاط اندیشه- نفی و مبارزه با اسلام آمریکایی- طرد سکولاریسم و تحجر- اعتقاد به نقش مردم- حسن ظن و اعتماد به وعده‌های الهی- نفی استکبار و مبارزه با آن- نفی سلطه‌پذیری و تأکید بر حفظ استقلال کشور- تأکید بر پیشرفت هویت محورانه- تأکید بر وحدت امت اسلامی- آرمان‌گرایی واقع‌بینانه- حفظ مصالح) ۲- روحیه انقلابی ۳- عمل و مدیریت جهادی.
غلامعلی رشید، کیومرث حیدری، ابوالحسن کبیری، علی مهدوی، محمود سعادت (۱۳۹۶)	تدوین راهبردهای نظامی دفاع همه‌جانبه در برابر جنگ احتمالی آینده	راهبردهای کلان در تقاطع با مطلوب‌های کلی دفاع همه‌جانبه تجميع و چهار راهبرد نهایی در حوزه نظامی دفاع همه‌جانبه تدوین گردید که عبارتند از: بسیج منابع و امکانات ملی و فراملی- دفاع مردمی- ارتقاء ساختار دفاعی و رزمی منعطف- نیل به پدافند غیرعامل مطمئن.
محمدباقر دانش، آشتیانی و علی رستمی (۱۳۹۵)	تحلیلی بر دکترین نظامی-دفاعی مقام معظم فرماندهی کل	نتایج نشان داد که اقتدار ن. م و خودکفایی صنعت دفاعی و قدرت کم‌نظیر بازدارندگی، ناشی از دکترین و اندیشه ناب دفاعی رهبر انقلاب است که ریشه در آموزه‌های بلند

دینی، عقلانیت متکی به اجتهاد، درک عمیق، آگاهی و تجربه وسیع دارد. مهم‌ترین شاخصه مؤلفه نظامی-دفاعی دکترین معظم‌له، اقتدار و بازدارندگی نظامی ن. م توأم با بصیرت دینی می‌باشد که ضمن ایستادگی در مقابل سلطه جهانی و دفاع از حقوق مسلمین و مظلومین، باید الهام‌بخش ملت‌های جهان اسلام باشد.	قوا در محیط ملی و بین‌الملل	

جمع‌بندی پیشینه‌ها

مقاله‌های «شناسایی و اولویت‌بندی راهبردهای کلان نزا‌جا در راستای تحقق چشم‌انداز بیانیه راهبردی گام دوم انقلاب اسلامی» و «شناسایی، تبیین و اولویت‌بندی رهیافت‌های نوین آجا در مقابل تهدیدات آتی با توجه به سند بیانیه گام دوم انقلاب» و «اقتدار راهبردی دفاعی آجا در مقابله با تهدیدات در افق بیانیه گام دوم انقلاب» از این نظر که محققین به دنبال تبیین کاربردهای دفاعی مرتبط با حوزه مأموریت آجا در بیانیه گام دوم انقلاب بوده‌اند با تحقیق حاضر دارای نکات مشترک است. در مقاله «دیپلماسی دفاعی ایران در گام دوم انقلاب اسلامی؛ اهداف، راهبرد و الزامات» از بعد دیپلماسی ج.ا.ا با رویکرد تحقیق حاضر دارای نکات مشترکی است. در مقاله «دلالت‌های سیاست‌گذارانه بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی» در بعد دفاعی تعدادی از مضامین پایه‌ای احصاء شده از بیانیه گام دوم انقلاب با تحقیق حاضر مشترک است. مقاله «نظریه نظام انقلابی در اندیشه مقام معظم رهبری مبتنی بر بیانیه گام دوم» و مقاله «ابعاد، شاخص‌ها و الزامات نظریه نظام انقلابی» به تبیین زوایای مختلف نظریه نظام انقلابی پرداخته که مورد مطالعه آن در نظام دفاعی و یا آجا نمی‌باشد. اما پیشینه‌های مورد مطالعه در نکات مشروحه زیر با تحقیق حاضر متفاوت می‌باشند: عدم اشاره هیچ یک از پژوهش‌های مورد بررسی به تدوین طرح دفاعی مبتنی بر شاخص‌های نظام انقلابی در بیانیه گام دوم انقلاب. نپرداختن هیچ یک از پژوهش‌ها به شاخص‌های نظام انقلابی در آجا. عمده تحقیقات به مبحث اقتدار یا دفاع ملی توجه داشته‌اند که متفاوت با دفاع نظامی است. مهم‌ترین نکته مغفول مانده در تحقیقات، موضوع طراحی راهبردهای دفاع نظامی مبتنی بر شاخص‌های نظام انقلابی است. در ادامه، نقشه‌راه محقق در فرایند اجرای تحقیق برابر با نمودار (۱) ارائه شده است.

نمودار (۱). چارچوب جامع تدوین و پیاده‌سازی راهبرد

روش‌شناسی

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر رویکرد روش‌شناختی، آمیخته اکتشافی (کیفی-کمی) است. در رویکرد کیفی از روش‌های مرور نظام‌مند ادبیات، اسنادی، تحلیل محتوای کیفی و روش ترکیبی استفاده شده و جهت اعتبارسنجی نظریه دفاع نظامی مبتنی بر نظریه نظام انقلابی از روش پیمایشی خبرگی بهره گرفته شده است. محقق متناسب با اهداف و سؤالات تحقیق، ابتدا با استفاده از روش اسنادی و تحلیل محتوای کیفی (تلیخیصی) گفتمان ولایت فقیه را مورد بررسی و تحلیل قرار داده (رویکرد کیفی) سپس لیستی از شاخص‌های

مطلوبیت ارتقای دفاع نظامی مبتنی بر نظریه نظام انقلابی تهیه نموده که جهت اعتبارسنجی، اولویت‌بندی و نهایی‌سازی از روش پیمایشی خبرگی (رویکرد کمی) بهره برده است. بعلاوه جهت تدوین راهبردهای دفاع نظامی مبتنی بر نظریه نظام انقلابی (سؤال اصلی تحقیق) ابتدا با بررسی و مرور نظام‌مند تحقیقات انجام شده و نیز مطالعات اسنادی و روش تحلیل محتوای کیفی راهبردهای پیشنهادی احصاء شده و سپس جهت اعتبارسنجی، اولویت‌بندی و نهایی‌سازی راهبردهای پیشنهادی از روش پیمایشی خبرگی استفاده شده است. جامعه آماری بخش کیفی مشتمل بر کلیه اسناد و مدارک بالادستی مرتبط، اندیشه‌ها، آراء، نظرات، رهنمودها و تدابیر حضرت امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و قانون اساسی در زمینه دفاع نظامی مبتنی بر نظریه نظام انقلابی می‌باشد. روش نمونه‌گیری در جامعه کیفی به صورت قضاوتی و در جامعه کمی به صورت گلوله برفی و هدفمند می‌باشد. حجم نمونه در جامعه کیفی، اسناد و مدارک مرتبط با موضوع تحقیق تا رسیدن به اشباع نظری و در جامعه کمی، تعداد محدودی از خبرگان (۲۰ نفر) دارای تجربه و تخصص کافی بوده است. روش گردآوری داده‌ها، کتابخانه‌ای (کتب، گزارشات رسمی و سایت‌های اینترنتی و اسناد معتبر) با ابزار فیش‌برداری و روش میدانی با ابزار مصاحبه عمیق و نظرسنجی از خبرگان و صاحب‌نظران و نیز پرسشنامه بوده است.

روایی اسناد از طریق منابع چندگانه و مختلف (گفتمان ولایت فقیه، اسناد بالادستی)، ایجاد زنجیره‌ی داده‌های اطلاعاتی در تحقیق، بهره‌گیری از نظر خبرگان و نظریه‌های علمی و پایایی اسناد و مدارک از طریق تشکیل پایگاه داده اسناد و مدارک احصاء گردید. جهت بررسی روایی مصاحبه‌ها، سؤالات مصاحبه متناسب با سؤالات فرعی تحقیق طراحی و پس از مشورت و تأیید خبرگان نسبت به انجام مصاحبه با صاحب‌نظران اقدام شد. جهت بررسی پایایی مصاحبه‌ها، سؤالات در زمان‌های مختلف و در طول فرایند انجام مصاحبه مطرح و از مصاحبه‌گران جدیدی نیز برای پاسخ به سؤالات استفاده شد، نتایج پاسخ به سؤالات تاحدود زیادی مشابه یکدیگر بودند. روش‌ها و ابزار تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق عبارتند از: روش‌های تحلیل کیفی (خلاصه‌برداری و جدول‌سازی) و روش‌های آمار کمی (آمار توصیفی)، تکنیک ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی، ماتریس اس‌دبلیو‌اوتی، تکنیک ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی می‌باشد.

تحلیل بیانات و سایر اسناد بالادستی

در این تحقیق با عنایت به اینکه رویکرد تدوین طرح راهبردی، نظریه نظام انقلابی است، لذا فرمایشات مرتبط با دفاع مقام معظم رهبری و اسناد بالادستی (احکام فرماندهان نیروهای آجا، قانون اساسی، قانون آجا و سیاست‌های کلان و...) وارد نرم افزار تحلیل داده‌های کیفی

مکس کیودی‌ای^۱ شده و پس از تحلیل و کدگذاری، اطلاعات اولیه برای بیانیه مأموریت، چشم‌انداز و ارزش‌ها احصاء گردید.

جدول (۲). نمونه کدگذاری باز بیانات

عنوان سند	کد اولیه	متن بیانات و سایر اسناد بالادستی
بیانیه گام دوم	حفظ و تقویت آرمان‌های انقلابی	از میان همه‌ی ملت‌های زیر ستم، کمتر ملتی به انقلاب همت می‌گمارد؛ و در میان ملت‌هایی که به‌پاخاسته و انقلاب کرده‌اند، کمتر دیده شده که توانسته باشند کار را به نهایت رسانده و به‌جز تغییر حکومت‌ها، آرمان‌های انقلابی را حفظ کرده باشند. اما انقلاب پُرشکوه ملت ایران که بزرگ‌ترین و مردمی‌ترین انقلاب عصر جدید است، تنها انقلابی است که یک چله‌ی پُرافتخار را بدون خیانت به آرمان‌هایش پشت سر نهاده و در برابر همه‌ی وسوسه‌هایی که غیر قابل مقاومت به نظر می‌رسیدند، از کرامت خود و اصالت شعارهایش صیانت کرده و اینک وارد دومین مرحله‌ی خودسازی و جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی شده است.
بیانات معظم‌له در دفاع نظامی	شناخت و اعتماد به مردم	همه باید احساس مسئولیت کنیم و هر کدام در هر جا که هستیم، واقعاً وظیفه‌ی اولی و اصلی خودمان را دفاع از نظام اسلامی قرار بدهیم و حرکتمان را با این تنظیم کنیم. بیانات در دیدار اعضای ستاد بزرگداشت چهارهزار شهید استان گلستان - ۱۵/۰۹/۱۳۹۵

پس از تحلیل و احصاء مفاهیم کلیدی بیانات، ارکان جهت‌ساز (مأموریت، چشم‌انداز و ارزش‌های بنیادی) مشخص و در مرحله بعدی، اهداف راهبردی مشخص شد. اهداف راهبردی، گام‌های کلیدی و بلندمدتی هستند که سازمان برای تحقق مأموریت و چشم‌انداز خود برمی‌دارد. این اهداف باید مشخص، قابل اندازه‌گیری، دست‌یافتنی، مرتبط و زمان‌بندی شده باشند. جهت احصاء اهداف راهبردی، مراحل جدول (۳) دنبال شد.

جدول (۳) اهداف راهبردی دفاع نظامی مبتنی بر نظریه نظام انقلابی

اهداف راهبردی (SG)		
کلیدواژه‌ها	شاخص‌ها	اهداف راهبردی
مأموریت (M)		
تولید قدرت و ایجاد اقتدار نظامی	M1i1= میزان کل تولید قدرت و اقتدار کشور / میزان تولید قدرت و	SG1= افزایش میزان تولید قدرت و تقویت اقتدار اجا
ایجاد امنیت پایدار و بازدارندگی مؤثر و همه‌جانبه	M2i1= کل امنیت پایدار ن.م کشور / امنیت پایدار ایجاد ارتش	SG2= ارتقای امنیت ملی و پایدارسازی آن با رویکردی جامع و همه‌جانبه

¹ maxqda

مقابلۀ با هر گونه تهدید نظامی متعارف، نوین و ترکیبی	M2i2=کل بازدارندگی کشور/بازدارندگی آجا	SG3=تقویت و ارتقای توان بازدارندگی آجا
همکاری با سایر ن.م و دولت در مواقع ضروری و بنا به دستور	M1i1=همکاری سازمانهای موازی با سایر ن.م و دولت / همکاری آجا با سایر ن.م و دولت	SG5=افزایش میزان همکاری آجا با سایر ن.م و دولت
چشم‌انداز (V)		
خلاق، نوآور و دانش بنیان، ارزش محوری و ولایت مداری	V1i1=خلاقیت، نوآوری، ارزش محوری و ولایت‌مداری در ارتش‌های منطقه/خلاقیت، نوآوری، ارزش محوری و ولایت‌مداری در آجا	SG6=افزایش میزان خلاقیت، نوآوری و دانش بنیانی در عین ارزش محوری و ولایت مداری توسط آجا
فعال، پویا و پیشرفته در عین ثبات، استحکام و پابندی به اصول اسلامی و انقلابی	V2i2=پویایی و پیشرفته‌بودن در عین ثبات و پابندی به اصول اسلامی و انقلابی ارتش‌های منطقه/ پویایی و پیشرفته‌بودن در عین ثبات و پابندی به اصول اسلامی و انقلابی آجا	SG7=افزایش میزان فعالیت و پویایی در ارتش در عین ثبات، استحکام و پابندی به اصول اسلامی و انقلابی
مستقل و خودکفا در عین تعامل و مشارکت	V3i3=میزان استقلال و خودکفایی در عین تعامل و مشارکت ارتش‌های منطقه/ میزان استقلال و خودکفایی در عین تعامل و مشارکت آجا	SG8=ارتقای سطح استقلال و خودکفایی ارتش ج.ا.ا، هم‌زمان با تقویت تعامل و مشارکت مؤثر در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی.
مقاوم و سرسخت در مقابل دشمنان و منعطف و مهربان با دوستان	V4i4=میزان مقاومت مقابل دشمنان و انعطاف با دوستان ارتش‌های منطقه/ میزان مقاومت مقابل دشمنان و انعطاف با دوستان آجا	SG9=تقویت روحیه مقاومت و سرسختی در برابر دشمنان، هم‌زمان با افزایش انعطاف‌پذیری و تعامل سازنده با هم‌پیمانان و دوستان.
واکنش قاطع و مدبرانه به تهدیدات در زمان و مکان مناسب	V5i5=واکنش قاطع به تهدیدات در زمان و مکان مناسب ارتش‌های منطقه/ میزان واکنش قاطع به تهدیدات در زمان و مکان مناسب آجا	SG10=ارتقای توان کنشگری و واکنش قاطع، هوشمندانه و به‌موقع در برابر تهدیدات در زمان و مکان مناسب
ارزش‌ها (v)		
پایدارسازی عناصر معنوی و اعتقادی	v1i1=پایدارسازی عناصر معنوی و اعتقادی اقتدار ن.م/ پایدارسازی عناصر معنوی و اعتقادی اقتدار آجا	SG11=تقویت و نهادینه‌سازی پایدار ارزش‌های معنوی و اعتقادی به‌عنوان ارکان اصلی اقتدار و هویت آجا

تحکیم بنیادهای ساختاری اقتدار	V2i1=میزان تحکیم بنیادهای ساختاری اقتدار در ن.م/ میزان تحکیم بنیادهای ساختاری اقتدار در اجا.	SG12= تقویت و استحکام بخشی بنیادهای ساختاری ارتش به مثابه پایه‌های اصلی اقتدار و کارآمدی سازمانی.
حفظ و تقویت آرمان‌های انقلابی	V3i1= میزان حفظ و تقویت آرمانهای انقلابی در ن.م/ میزان حفظ و تقویت آرمان‌های انقلابی در اجا.	SG13= تعمیق و تقویت پایبندی به آرمان‌های انقلابی در اجا به منظور حفظ هویت، انسجام و رسالت دفاعی آن.
استحکام بخشی عناصر رفتاری اقتدار	V4i1=میزان استحکام بخشی عناصر رفتاری اقتدار در ن.م / میزان استحکام بخشی عناصر رفتاری اقتدار در اجا.	SG14= تقویت و نهادینه سازی عناصر رفتاری مؤثر در ارتقای اقتدار و انسجام اجا.

با توجه به شاخص‌های احصاء شده از ارکان جهت‌ساز، ۱۴ هدف راهبردی با ضریب اهمیت احصاء شده در جلسات خبرگی به شرح جدول (۴) مشخص گردید.

جدول (۴). اهداف راهبردی (ب) دفاع راهبردی مبتنی بر نظریه نظام انقلابی

ردیف	اهداف راهبردی	ضریب
۱.	افزایش میزان تولید قدرت و تقویت اقتدار اجا	۰/۰۸
۲.	ارتقای امنیت ملی و پایداری آن با رویکردی جامع و همه‌جانبه	۰/۰۸۲
۳.	تقویت و ارتقای توان بازدارندگی اجا	۰/۰۸
۴.	تقویت توان مقابله ارتش با تهدیدات نظامی سنتی، نوظهور و ترکیبی	۰/۰۸
۵.	تقویت همکاری و هم‌افزایی میان ارتش، سایر نیروهای مسلح و دولت	۰/۰۵
۶.	افزایش خلاقیت، نوآوری و دانش‌بنیانی در عین ارزش‌محوری و ولایت‌مداری توسط اجا	۰/۰۷۵
۷.	افزایش فعالیت و پویایی در ارتش در عین ثبات و پایبندی به اصول اسلامی و انقلابی	۰/۰۶
۸.	ارتقای خودکفایی اجا، توأم با تقویت تعامل مؤثر در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی	۰/۰۸۸
۹.	تقویت روحیه مقاومت، توأم با افزایش انعطاف و تعامل سازنده با هم‌پیمانان و دوستان.	۰/۰۷۵
۱۰.	ارتقای کنشگری و واکنش قاطع، هوشمندانه و به‌موقع در برابر تهدیدات	۰/۰۶
۱۱.	تقویت و نهادینه‌سازی ارزش‌های معنوی و اعتقادی به‌عنوان ارکان اقتدار و هویت اجا	۰/۰۷
۱۲.	تقویت و استحکام بنیادهای ساختاری اجا به‌عنوان پایه‌های اقتدار و کارآمدی سازمانی.	۰/۰۷
۱۳.	تقویت پایبندی به آرمان‌ها در اجا به‌منظور حفظ هویت، انسجام و رسالت دفاعی.	۰/۰۶۵
۱۴.	تقویت و نهادینه‌سازی عناصر رفتاری مؤثر در ارتقای اقتدار و انسجام اجا	۰/۰۶۵
	مجموع	۱

در ادامه تحلیل محیطی انجام شد. با تحلیل مستندات و نظر خبرگان، نقاط قوت، ضعف، تهدیدات و فرصت‌ها در ۳ مرحله کدگذاری شناسایی و جهت ارزیابی عوامل حوزه وظیفه‌ای، ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی به شرح جدول (۵) تشکیل شد. با توجه به امتیازات جداول (۵ و ۶) و مقایسه آن با میانگین ۲.۵، مشخص شد که نقاط قوت بر نقاط ضعف و

تهدیدات بر فرصت‌ها غلبه دارد. برای تدوین راهبردها، ماتریس اس‌دبلیو‌اوتی^۱ برابر جدول (۷) تشکیل و راهبردهایی در ۴ حالت مختلف تدوین گردید:

جدول (۵). ماتریس عوامل داخلی

ردیف	عوامل داخلی IFE	رتبه	نمره
نقاط قوت			
1	آمادگی دفاعی و تولید امنیت پایدار	۳	۰/۰۵
2	نیروی انسانی کادر آشد و متعهد	۴	۰/۰۵۵
3	وفاداری به مسائل دینی و انقلابی	۴	۰/۰۷۵
4	بیشتر فن‌های علمی و تکنولوژیکی مناسب در برخی از زمینه‌ها (پهباد)	۴	۰/۰۵۵
5	تجربه و توان در برندهای کلاسبک و نامعتر از	۴	۰/۰۶۵
6	خودکفایی در تولید، نگهداری و بروزرسانی اکثر تجهیزات نظامی	۳	۰/۰۱۵
7	توانایی در تربیت و آموزش نیروهای متخصص	۴	۰/۰۴
8	توان زمینی، پهبادی و دریایی مناسب	۴	۰/۰۷۵
9	مقاومت در برابر تحریم‌های نظامی	۳	۰/۰۷
	جمع		۱/۸۶۵
نقاط ضعف			
10	محدودیت در بودجه و منابع	۲	۰/۰۹
11	مشکلات ساختاری و رقابت بین نهادهای نظامی	۲	۰/۰۴۵
12	چالش‌های مدیریتی و بروکرسی و نبود تگرس سیستمی	۲	۰/۰۴۵
13	محدودیت در آموزش و تمرین نیروها و تهدید محور نبودن آموزش‌ها	۲	۰/۱
14	وابستگی به فناوری‌های خارجی و عقب ماندگی در علوم دفاعی	۱	۰/۰۴۵
15	مشکلات لجستیکی و پشتیبانی	۳	۰/۰۵
16	کمبود تجربه در برخی صحنه‌ها و عرصه‌های جدید مثل سایبر	۱	۰/۰۲۵
17	مسئولیت‌پذیری کم در سطوح مختلف مدیریتی	۱	۰/۰۴
18	فرسودگی بخشی از تجهیزات نظامی	۱	۰/۰۵
	جمع		۰/۸۳
		۱	
	جمع کل عوامل داخلی		۲/۶۹۵

¹ Swot Matrix

جدول (۶). ماتریس عوامل خارجی

ردیف	عوامل خارجی EFE	ضرب	رتبه	نمره
فرصتها				
1	کاهش انحصار در حوزه فناوری و امکان دستیابی به آنها در سطح ملی و بین المللی	۰/۰۴	۳	۰/۱۲
2	تغییر فناوریهای برترساز و دانش بنیان شدن دفاع	۰/۰۶	۳	۰/۱۸
3	حرکت به سمت دنیای چندقطبی	۰/۰۴۵	۳	۰/۱۳۵
4	عضویت ایران در سازمانهای منطقه ای و بین المللی (بریکس و...)	۰/۰۷	۴	۰/۲۸
5	عقد تفاهم نامه های جامع و بلند مدت به کشورهای همسو (چین، روسیه)	۰/۰۸	۴	۰/۳۲
6	موقعیت ژئوپلیتیکی منحصر به فرد و دسترسی به تنگه های راهبردی دنیا	۰/۰۶	۴	۰/۲۴
7	افزایش نفوذ فکری و فرهنگی و نظامی ج ۱! در منطقه	۰/۰۵	۳	۰/۱۵
8	افزایش سرمایه اجتماعی و حمایت مردمی	۰/۰۴۵	۳	۰/۱۳۵
جمع		۰/۴۵		۱/۵۶
تهدیدات				
9	ظهور تهدیدات ترکیبی و تغییر الگوی جنگ ها	۰/۰۸	۲	۰/۱۶
10	افزایش فعالیت گروه های تروریستی و معاند در کشور و منطقه و حمایت قدرت های جهانی و منطقه ای از آنها	۰/۰۶	۲	۰/۱۲
11	گسترش ناتو و عضویت برخی از همسایگان در آن	۰/۰۶	۲	۰/۱۲
12	نفوذ و گسترش همکاری نظامی و اطلاعاتی رژیم صهیونیستی با برخی از همسایگان و قومیت ها در شمال و جنوب و غرب کشور	۰/۰۷	۱	۰/۰۷
13	گسترش حملات سایبری به زیرساخت های دفاعی	۰/۰۵	۱	۰/۰۵
14	تجربیم های همه جانبه بین المللی و محدودیت در همکاری های بین المللی	۰/۰۶	۲	۰/۱۲
15	افزایش تنش های منطقه ای و جهانی (روسیه، اکرلین)	۰/۰۳	۱	۰/۰۳
16	درگیر نمودن گروه های مقاومت به یک جنگ فرسایشی	۰/۰۴	۱	۰/۰۴
17	افزایش رقابت های تسلیحاتی و تنش های منطقه ای	۰/۰۴	۱	۰/۰۴
18	تهاجم فکری و فرهنگی و رسانه ای گسترده	۰/۰۶	۲	۰/۱۲
جمع		۰/۵۵		۰/۸۷
		۱		
جمع کل عوامل خارجی				۲/۴۳

جدول (۷). ماتریس سوات نهایی

	نقاط قوت (S)	نقاط ضعف (W)
فرصت‌ها (O)	۱. تقویت دیپلماسی دفاعی و همکاری‌های منطقه‌ای - ایجاد ائتلاف‌های راهبردی/- استفاده از موقعیت ژئوپلیتیکی ایران و عضویت در سازمان‌هایی مانند بریکس برای تشکیل اتحاد با کشورهای همسو (چین، روسیه، کشورهای اسلامی)/- تمرکز بر مقابله با تهدیدات مشترک مانند تروریسم از طریق همکاری‌های امنیتی و اطلاعاتی/- فعال‌سازی دیپلماسی فعال - مشارکت در کنفرانس‌ها و نشست‌های بین‌المللی مرتبط با امنیت جهانی -/ تقویت نقش ایران به‌عنوان قدرت امنیتی در منطقه با بهره‌گیری از حمایت مردمی و ظرفیت بسیج. ۲. توسعه فناوری‌های دفاعی پیشرو و بومی - پیشبرد فناوری‌های نوین/- استفاده از ظرفیت نخبگان داخلی و مراکز علمی برای توسعه فناوری‌های پهنادای، فضایی، کوانتوم و سامانه‌های هوشمند.-/ کاهش وابستگی به خارج با تمرکز بر پروژه‌های دانش‌بنیان در صنایع دفاعی.-/ تبدیل فناوری به مزیت اقتصادی/- ادغام فناوری‌های دوگانه (نظامی- غیرنظامی) برای تولید محصولات تجاری و افزایش صادرات به بازارهای منطقه‌ای. ۳. بهره‌برداری از منابع مادی و انسانی - تقویت اقتصاد مقاومتی/- استفاده از جمعیت جوان، نیروی تحصیل کرده و منابع معدنی برای خودکفایی در صنایع دفاعی / - توسعه صادرات نظامی به کشورهای همسایه با تمرکز بر بازار ۶۰۰ میلیون نفری منطقه -/ حمایت از نوآوری/- تشویق مشارکت دانشگاه‌ها و نخبگان در پروژه‌های تحقیقاتی دفاعی با حمایت مالی و قانونی. ۴. ترویج گفت‌وگو عدالت‌خواهانه و انقلابی - رهبری جنبش‌های بیداری اسلامی/- استفاده از تجربه دفاع مقدس و اعتبار مردمی برای مقابله با تفرقه در جهان اسلام -/ جلب حمایت بین‌المللی از طریق گفت‌وگو عدالت‌خواهانه و تقویت نقش ایران به‌عنوان مدافع مقاومت/- مقابله با تبلیغات دشمن -/ به‌کارگیری رسانه‌ها و نهادهای فرهنگی برای انتشار دستاوردهای دفاعی و تقویت هویت انقلابی.	(WO) ۱. اصلاح ساختاری و بهبود هماهنگی بین نهادهای - ایجاد مرکز فرماندهی مشترک:-/ تشکیل یک مرکز هماهنگی بین نهادهای مرتبط برای مدیریت یکپارچه منابع، راهبردها و کاهش موازی‌کاری.-/ استفاده از فرصت حرکت به سمت دنیای چندقطبی برای همکاری با کشورهای غیرغربی (چین، روسیه) در انتقال فناوری و نوسازی زیرساخت‌های فرسوده.-/ بهبود زیرساخت‌های سایبری و لجستیکی:-/ بهره‌گیری از کاهش انحصار فناوری برای دسترسی به زیرساخت‌های پیشرفته و تقویت امنیت سایبری. ۲. توسعه منابع انسانی و تحول آموزشی - تربیت نیروی متخصص:-/ طراحی برنامه‌های آموزشی ترکیبی (نظامی-فرهنگی) با تمرکز بر فناوری‌های پیشرفته دفاعی.-/ جذب جوانان تحصیل کرده در پروژه‌های دانش‌بنیان دفاعی برای کاهش وابستگی به منابع خارجی.-/ تقویت سرمایه اجتماعی:-/ استفاده از ظرفیت زنان و مشارکت عمومی در برنامه‌های آموزشی و پژوهشی برای افزایش همبستگی اجتماعی. ۳. مدیریت منابع مالی و تنوع‌بخشی به درآمد - سرمایه‌گذاری هدفمند:-/ تأمین مالی پروژه‌های دفاعی از طریق همکاری با بخش خصوصی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی. - انعقاد تفاهم‌نامه‌های بلندمدت با کشورهای همسو برای دسترسی به منابع مالی و فنی.-/ کاهش وابستگی به منابع تک‌قطبی:-/ تنوع بخشی به منابع درآمدی با تمرکز بر صادرات فناوری‌های دوگانه و خدمات دفاعی. ۴. نوسازی تجهیزات و فناوری‌های نوین - جبران کمبودهای لجستیکی:-/ نوسازی تجهیزات دفاعی با همکاری کشورهای پیشرو در فناوری (مانند چین و روسیه)/- توسعه سامانه‌های هوشمند و استفاده از فناوری‌های نوین (سایبری، کوانتومی) برای افزایش خودکفایی.
تهدیدات (T)	(ST) ۱-تقویت بازدارندگی نامتقارن در مقابل تهدیدات ترکیبی: سرعت دادن به توسعه سامانه‌ها و تجهیزات نوین در حوزه رزمی (ریات‌ها و تجهیزات هوشمند و خودروان زمینی، دریایی و هوایی، ماهواره، موشک‌های هایپرسونیک هوایی، پهپادها و ریزپرنده‌ها و...)/ تقویت نیروهای ویژه از نظر مهارت‌ها و توانایی‌ها، ساختار، تجهیزات و امکانات برای توانایی‌های عملیات نامتقارن و انجام مأموریت‌های پیچیده در عمق خاک دشمن و همکاری با گروه‌های مقاومت منطقه/ تقویت آمادگی‌های روحی و معنوی و تاب‌آوری شناختی کارکنان برای خنثی‌سازی تهدیدات هیبریدی (سایبری-روانی-	(WT) ۱. خودکفایی فناوریانه و کاهش وابستگی خارجی - توسعه فناوری‌های پیشرفته: - سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه فناوری‌های موشکی، سایبری، و سامانه‌های دفاعی بومی برای کاهش وابستگی به واردات. - ادغام فناوری‌های نوین (هوش مصنوعی، امنیت سایبری) در زیرساخت‌های دفاعی و اقتصادی. - تقویت زنجیره‌های تأمین داخلی:

- ایجاد اکوسیستم‌های دانش‌بنیان با مشارکت دانشگاه‌ها، بخش خصوصی، و مراکز تحقیقاتی برای تولید فناوری‌های حیاتی. ۲. مدیریت تهدیدات اقتصادی و تنوع‌بخشی درآمدها - ایجاد منابع درآمدی جایگزین: - توسعه صادرات فناوری‌های دوگانه (نظامی-غیرنظامی) و خدمات دفاعی به بازارهای منطقه‌ای و بین‌المللی. - جذب سرمایه‌گذاری خارجی از طریق همکاری با کشورهای غیرغربی (چین، روسیه) در پروژه‌های زیرساختی. - اقتصاد مقاومتی: - توزیع عادلانه منابع و کاهش فشار تحریم‌ها با تقویت تولید داخلی و خودکفایی در کالاهای استراتژیک. ۳. مقابله با جنگ نرم و تقویت هویت انقلابی - برنامه‌های فرهنگی- رسانه‌ای: - راه‌اندازی کمپین‌های رسانه‌ای برای تبلیغ دستاوردهای دفاعی و تقویت گفتمان مقاومت در برابر نفوذ فرهنگی دشمن. - طراحی محتوای آموزشی ترکیبی (فرهنگی-نظامی) برای نسل جوان به‌منظور حفظ سبک زندگی اسلامی-ایرانی. - مشارکت مردمی: - استفاده از ظرفیت نیروهای بسیج و سازمان‌های مردم‌نهاد در پروژه‌های امنیتی-فرهنگی برای افزایش همبستگی اجتماعی. ۴. نوسازی ساختار دفاعی و امنیت سایبری - مدرنیزاسیون سامانه‌های دفاعی: - بازطراحی ساختارهای فرسوده با ادغام فناوری‌های نوین در مدیریت بحران و دفاع سایبری. - آموزش نیروهای متخصص سایبری و توسعه سامانه‌های امنیتی بومی برای مقابله با حملات الکترونیکی. - تحلیل مستمر تهدیدات: - ایجاد مراکز تحلیلی برای رصد و ارزیابی تهدیدات منطقه‌ای و جهانی با استفاده از داده‌های بلادرنگ. ۵. اتحادهای دفاعی منطقه‌ای و ثبات داخلی - همکاری با کشورهای همسو: - تشکیل اتحادیه‌های امنیتی با کشورهای اسلامی و غیرمتعهد برای مقابله با تفرقه‌آفرینی دشمنان (مانند یمن، سوریه، لبنان). - استفاده از دیپلماسی فعال برای کاهش تنش‌های ژئوپلیتیکی و جلب حمایت بین‌المللی. - ثبات اجتماعی و معیشتی: - اجرای پروژه‌های اقتصادی-دفاعی با مشارکت مردم برای بهبود معیشت و کاهش نارضایتی‌های داخلی.	شناختی) از طریق بازآفرینی تجارب دفاع مقدس و تجارب گروه‌های مقاومت و فرهنگ غنی ایرانی و اسلامی، فرهنگ جهاد و شهادت طلبی تقویت آمادگی‌های تخصصی و رزمی یگان‌ها با بهبود و بروزرسانی فرایند تربیت و آموزش نیروها با استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی (شبیه سازها، متاورس و...) و بازی‌های جنگ و توسعه تعاملات آموزشی در سطح نیروهای مسلح و کشورهای همسو و هم‌پیمان (کشورهای عضو بریکس و ...) و برگزاری رزمایش‌های مشترک و مرکب/ارتقای توان سایبری از طریق نوسازی ساختارها، فرایندها، تجهیزات و امکانات و زیرساخت‌ها سایبری با استفاده از فناوری‌های بومی و ظرفیت‌های علمی و فناوری کشورهای غیر غربی (چین، روسیه) و هم‌پیمانان عضو گروه بریکس و .../۲- توسعه دیپلماسی دفاعی فعال و اثربخش: ایجاد پیمان‌های دفاعی منطقه‌ای/بین‌المللی (مانند بریکس دفاعی) برای ایجاد اتحادهای راهبردی دفاعی همه‌جانبه با کشورهای همسو (چین، روسیه، کشورهای اسلامی) با استفاده از موقعیت ژئوپلیتیکی منحصربه‌فرد و پیشرفت‌های مناسب در حوزه‌های پهپاد و ریزپرنده‌ها و .../افزایش همکاری‌های اطلاعاتی، عملیاتی، لجستیکی، آموزشی و پژوهشی با تمرکز بر مقابله با تهدیدات مشترک مانند تروریسم، دزدی دریایی، توسعه طلبی ناتو و تهدیدهای نوپدید و ترکیبی کشورهای غربی (جنگ شناختی و ...) تعریف طرح‌های دفاعی مشترک با کشورهای همسو برای تأمین منابع مالی و فنی مورد نیاز جهت رفع محدودیت‌های مالی، فنی، لجستیکی و زیرساختی/۳- تقویت قابلیت‌های بازدارندگی هوافضایی: طراحی و ساخت سامانه هوشمند و یکپارچه پدافند هوایی و سامانه‌های ضد موشکی برای مقابله با انواع پرنده‌ها و پرتابه‌ها (ریزپرنده‌ها، پهپادها، هواپیماهای شکاری، موشک‌های دوربرد، بالستیک، هایپرسونیک و بمب‌های سنگر شکن و...) برای کاهش اثرات تهدیدهای هوافضایی از طریق توسعه فناوری‌های دفاعی بدیع و نوظهور (هوش مصنوعی، رادارها و حسگرهای کوانتومی، هایپرسونیک، علوم فضایی، لیزر، مواد هوشمند، پرینتر سه بعدی و ...) با استفاده از ظرفیت‌های علمی و فناوریانه و با همکاری مراکز علمی داخلی و کشورهای دوست و همسو/ سرعت بخشیدن به فعالیت‌های فضایی و ساخت ماهواره‌های کوچک مقیاس شناسایی، اطلاعاتی و ارتباطی با همکاری شرکت‌های دانش بنیان، مراکز علمی و تحقیقاتی و ظرفیت‌های ملی و بین‌المللی (کشورهای هم‌پیمان و دوست و همسو) برای تثبیت جایگاه فضایی و رصد و پایش، مقابله با تهدیدات فضایی/۴- خودکفایی دفاعی و بی اثر کردن تحریم‌های نظامی: سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه علوم و فناوری‌های نظامی بدیع و نوظهور برای دستیابی به آنها به‌منظور جلوگیری از عقب افتادگی علمی در این زمینه‌ها و کاهش وابستگی علمی و فناوری توسعه زنجیره‌های تأمین داخلی با استفاده از ظرفیت بخش خصوصی، مراکز علمی و تحقیقاتی و شرکت‌های دانش بنیان همکاری‌های فنی و مالی با کشورهای دوست و همسو (چین، روسیه و ...) و اعضاء گروه بریکس برای انتقال فناوری و نوسازی تجهیزات و دور زدن تحریم‌ها/ تنوع‌بخشی به منابع درآمدی از طریق جذب مشارکت‌های مردمی در حوزه دفاعی و تجاری‌سازی فناوری‌های بومی نظامی با صادرات محصولات و خدمات دفاعی و ارائه خدمات علمی و فناوریانه به سایر بخش‌های اقتصادی و صنعتی.

جهت تعیین موقعیت راهبردی اجا، از ماتریس عوامل داخلی و خارجی نمودار (۲) استفاده شد.

نمودار (۲). ماتریس عوامل داخلی و خارجی

توجه به (۲) اجا موقعیت بوده و از	جمع نمرات ماتریس ارزیابی خارجی (EFE)	جمع نمرات ماتریس ارزیابی داخلی (IFE)	
		1 محافظه کارانه WO	4 تهاجمی SO
		تدافعی WT	رقابتی ST 1

راهبردی در وضعی مناسب قرار دارد لذا مناسب‌ترین راهبردها برای آن به شرح جدول (۸) است (دیوید، فرد آر^۱، ۱۳۸۳).

جدول (۸). راهبردهای مورد استفاده با توجه به موقعیت حاصله (ST)

راهبردهای اصلی	راهبردهای فرعی
تقویت بازدارندگی نامتقارن در مقابل تهدیدات ترکیبی	تسریع در توسعه سامانه‌ها و تجهیزات نوین رزمی (ربات‌ها و تجهیزات هوشمند و خودران زمینی، دریایی و هوایی، ماهواره، موشک‌های هایپرسونیک هواپایه، پهپادها و ریزپرنده‌ها).
	تقویت نیروهای ویژه از نظر مهارت‌ها و توانائی‌ها، ساختار، تجهیزات و امکانات برای توانایی‌های عملیات نامتقارن و انجام مأموریت‌های پیچیده در عمق خاک دشمن و همکاری با گروه‌های مقاومت منطقه.
	تقویت آمادگی‌های روحی و معنوی و تاب‌آوری شناختی کارکنان برای خنثی‌سازی تهدیدات هیبریدی (سایبری-روانی-شناختی) از طریق بازآفرینی تجارب دفاع مقدس و تجارب گروه‌های مقاومت و فرهنگ غنی ایرانی و اسلامی، فرهنگ جهاد و شهادت‌طلبی.
	تقویت آمادگی‌های تخصصی و رزمی یگان‌ها با بهبود و بروزرسانی فرایند تربیت و آموزش نیروها با استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی (شبیه‌سازها، متاورس) و بازی‌های جنگ و توسعه تعاملات آموزشی در سطح نیروهای مسلح و کشورهای همسو و هم‌پیمان (کشورهای عضو بریکس و ...). و برگزاری رزمایش‌های مشترک و مرکب.
توسعه دیپلماسی	ارتقای توان سایبری از طریق نوسازی ساختارها، فرایندها، تجهیزات و امکانات و زیرساخت‌های سایبری با استفاده از فناوری‌های بومی و ظرفیت‌های علمی و فناوری کشورهای غیر غربی (چین، روسیه) و هم‌پیمانان عضو گروه بریکس و ...
	ایجاد پیمان‌های دفاعی منطقه‌ای/بین‌المللی (مانند بریکس دفاعی) برای ایجاد اتحادهای راهبردی دفاعی همه‌جانبه با کشورهای همسو (چین، روسیه، کشورهای اسلامی) با استفاده از موقعیت ژئوپلیتیکی ویژه و توسعه مناسب در حوزه‌های پهپاد و ریزپرنده‌ها.

¹ David fred R

افزایش همکاری‌های اطلاعاتی، عملیاتی، لجستیکی، آموزشی و پژوهشی با تمرکز بر مقابله با تهدیدات مشترک مانند تروریسم، دزدی دریایی، توسعه‌طلبی ناتو و تهدیدهای نوپدید و ترکیبی کشورهای غربی (جنگ شناختی و ...).	دفاعی فعال و اثربخش
تعریف طرح‌های دفاعی مشترک با کشورهای همسو برای تأمین منابع مالی و فنی مورد نیاز جهت رفع محدودیت‌های مالی، فنی، لجستیکی و زیرساختی.	
طراحی و ساخت سامانه هوشمند و یکپارچه پدافند هوایی و ضدموشکی برای مقابله با انواع پرنده‌ها و پرتابه‌ها (ریزپرنده‌ها، پهپادها، هواپیماهای شکاری، موشک‌های دوربرد، بالستیک، هایپرسونیک و بمب‌های سنگرشکن) برای کاهش اثرات تهدیدهای هوافضایی از طریق توسعه فناوری‌های دفاعی بدیع و نوظهور (هوش مصنوعی، رادارها و حسگرهای کوانتومی، هایپرسونیک، علوم فضایی، لیزر، مواد هوشمند) استفاده از ظرفیت‌های علمی و فناورانه و با همکاری مراکز علمی داخلی و کشورهای دوست و همسو.	تقویت قابلیت‌های بازدارندگی هوافضایی
سرعت بخشیدن به فعالیت‌های فضایی و ساخت ماهواره‌های کوچک مقیاس شناسایی، اطلاعاتی و ارتباطی با همکاری شرکت‌های دانش بنیان، مراکز علمی و تحقیقاتی و ظرفیت‌های ملی و بین‌المللی (کشورهای هم‌پیمان و دوست و همسو) برای تثبیت جایگاه فضایی و رصد و پایش، مقابله با تهدیدات فضایی.	
سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه علوم و فناوری‌های نظامی بدیع و نوظهور به‌منظور جلوگیری از عقب‌افتادگی علمی و کاهش وابستگی علمی و فناوری.	
توسعه زنجیره‌های تأمین داخلی با استفاده از ظرفیت بخش خصوصی، مراکز علمی و تحقیقاتی و شرکت‌های دانش بنیان.	خودکفایی دفاعی و بی‌اثر
همکاری‌های فنی و مالی با کشورهای دوست و همسو (چین، روسیه و ...) و اعضاء گروه بریکس برای انتقال فناوری و نوسازی تجهیزات و دور زدن تحریم‌ها.	کردن تحریم‌های
تنوع‌بخشی به منابع درآمدی از طریق جذب مشارکت‌های مردمی در حوزه دفاعی و تجاری‌سازی فناوری‌های بومی نظامی با صادرات محصولات و خدمات دفاعی و ارائه خدمات علمی و فناورانه به سایر بخش‌های اقتصادی و صنعتی.	نظامی

این راهبردها در چهارمحور تقویت بازدارندگی نامتقارن در مقابل تهدیدات ترکیبی-تقویت قابلیت‌های بازدارندگی هوافضایی-خودکفایی دفاعی و بی‌اثر کردن تحریم‌های نظامی-توسعه دیپلماسی دفاعی فعال و اثربخش متمرکزند و با بهره‌گیری از نقاط قوت موجود، راهکاری جامع برای مقابله با تهدیدات مختلف ارائه می‌دهند. اولویت راهبردهای پیشنهادی با روش الف و ب و میانگین آن‌ها در جداول ۹ تا ۱۳ نشان داده شده است.

جدول (۹). مقایسه راهبردهای پیشنهادی با توجه به اهداف راهبردی (روش الف)

مرحله تصمیم‌گیری									
اولویت‌ها		تقویت		توسعه دیپلماتی		تقویت قابلیت‌های		خودکفایی دفاعی و	
ردیف	هدف راهبردی	نماری	رتبه	جمع	رتبه	جمع	رتبه	جمع	رتبه
۱	تقویت میزان تولید قدرت و اقتدار ارتش ج ۱	۱۰۱	۴	۱۰۴	۳	۱۰۳	۳	۱۰۳	۱
۲	تقویت امنیت پایدار ایجاد ارتش ج ۱۱	۱۰۸	۲	۱۰۶	۱	۱۰۸	۱	۱۰۸	۱
۳	تقویت بازدارندگی ارتش ج ۱۱	۱۰۸	۳	۱۰۴	۴	۱۰۲	۴	۱۰۲	۴
۴	تقویت میزان مقابله با تهدیدات نظامی	۱۰۹	۳	۱۰۷	۳	۱۰۷	۴	۱۰۶	۴
۵	تقویت میزان همکاری ارتش با سایر ن م و	۱۰۷	۴	۱۰۸	۴	۱۰۸	۳	۱۰۶	۳
۶	تقویت میزان خلافت، تأوی و دانش بنایی	۱۰۸	۴	۱۰۲	۲	۱۰۶	۲	۱۰۶	۳
۷	تقویت میزان فعالیت، پویایی و پیشرفته بودن	۱۰۷	۳	۱۰۶	۴	۱۰۸	۳	۱۰۶	۳
۸	تقویت میزان استقلال و خودکفایی در عین	۱۰۶	۱	۱۰۶	۴	۱۰۴	۴	۱۰۴	۳
۹	تقویت میزان مقاومت و سرخشی در مقابل	۱۰۶	۲	۱۰۲	۱	۱۰۶	۲	۱۰۲	۱
۱۰	تقویت میزان واکش قاطع و مدیریت و بدون	۱۰۷	۲	۱۰۴	۱	۱۰۷	۲	۱۰۴	۱
۱۱	تقویت سطح پایداری عنصر معنوی و	۱۰۷	۴	۱۰۸	۱	۱۰۷	۳	۱۰۶	۴
۱۲	تقویت میزان تحکیم بنیادهای ساختاری	۱۰۷	۴	۱۰۸	۲	۱۰۴	۲	۱۰۴	۲
۱۳	تقویت میزان حفظ و تقویت آرمانهای انقلابی	۱۰۵	۳	۱۰۵	۳	۱۰۵	۳	۱۰۵	۳
۱۴	تقویت میزان استحکام بخشی عناصر رفتاری	۱۰۵	۳	۱۰۵	۴	۱۰۲	۳	۱۰۵	۲
مجموع		۱		۳۶		۲۶۲		۲۶۹	

$$S4 < S2 < S3 < S1$$

جدول (۱۰). اولویت‌بندی راهبردهای پیشنهاد شده با توجه به روش الف

اولویت	عنوان راهبردی	جمع رتبه‌ها
۱	تقویت بازدارندگی نامتقارن در مقابل تهدیدات ترکیبی	3/06
۲	تقویت قابلیت‌های بازدارندگی هوافضایی	2/79
۳	توسعه دیپلماتی دفاعی فعال و اثربخش	2/62
۴	خودکفایی دفاعی و بی اثر کردن تحریم‌های نظامی	2/5

جدول (۱۱). ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی^۱ (روش ب)

عوامل اصلی تعیین‌کننده موفقیت		تقویت بازدارندگی بازدارندگی در مقابل		توسعه دیپلماسی بازی فعال و اثر بخشی		تقویت بازدارندگی		خودکفایی دفاعی و اثر کردن تحریم‌های	
ردیف	فرصتها و تهدیدات / قوتها و ضعفها	ضرب	رتبه	جمع	رتبه	جمع	رتبه	جمع	رتبه
فرصتها	کاهش انحصار در حوزه فناوری و	۱۰۶	۳	۱۲۳	۳	۱۱۸	۲	۱۱۲	۲
	تعمیم فناوری‌های برترساز و دانش	۱۰۷	۲	۱۱۴	۲	۱۱۴	۳	۱۲۸	۳
	حرکت به سمت دنیای چندقطبی	۱۰۸	۳	۱۲۴	۳	۱۲۴	۳	۱۳۷	۳
	عضویت ایران در سازش‌های	۱۰۸	۳	۱۲۴	۳	۱۲۴	۳	۱۲۴	۳
	عقد تفاهم نامه های جامع و بلند	۱۰۶	۳	۱۲۳	۲	۱۱۲	۱	۱۰۶	۲
	موقعیت ژئوپلیتیکی منحصر به فرد	۱۰۵	۱	۱۰۵	۲	۱۱	۱	۱۰۵	۳
	افزایش نفوذ فکری و فرهنگی و	۱۰۴	۳	۱۱۲	۳	۱۱۲	۳	۱۱۲	۳
تهدیدات	افزایش سرمایه اجتماعی و	۱۰۶	۳	۱۱۸	۲	۱۱۲	۳	۱۲۳	۳
	ظهور تهدیدات ترکیبی و تغییر	۱۰۸	۳	۱۳۲	۳	۱۲۳	۳	۱۲۳	۳
	افزایش فعالیت گروه‌های	۱۰۵	۳	۱۲	۲	۱۱	۲	۱۱	۲
	گسترش ناآو و عضویت برخی از	۱۰۵	۲	۱۱	۱	۱۰۵	۳	۱۲	۳
	نفوذ و گسترش همکاری نظامی و	۱۰۵	۲	۱۱	۳	۱۲	۳	۱۲	۳
	گسترش حملات سایبری به	۱۰۶	۳	۱۱۸	۳	۱۱۸	۲	۱۱۲	۳
	تجزیم های همه‌جانبه بین المللی	۱۰۷	۳	۱۲۱	۲	۱۱۴	۲	۱۱۴	۳
	افزایش تنش های منطقه ای و	۱۰۴	۲	۱۰۸	۳	۱۱۶	۳	۱۱۲	۳
	درگیر نمودن گروه‌های مقاومت	۱۰۳	۲	۱۰۶	۲	۱۰۶	۲	۱۰۶	۳
	افزایش رقابت های تسلیحاتی و	۱۰۵	۱	۱۰۵	۲	۱۱	۱	۱۰۵	۲
قوتها	تفاهیم فکری و فرهنگی و رسانه	۱۰۴	۲	۱۰۸	۱	۱۰۴	۱	۱۰۳	۲
	جمع	۱-							
ضعفها	امادگی دفاعی و تولید	۱۰۵	۲	۱۱	۳	۱۲	۳	۱۲	۳
	نیروی انسانی کارآمد و	۱۰۷	۳	۱۲۱	۳	۱۲۱	۲	۱۲۱	۳
	وفاداری به مبانی دینی و	۱۰۶	۲	۱۱۲	۳	۱۱۸	۳	۱۲۴	۳
	پیشرفتهای علمی و	۱۰۶	۳	۱۱۸	۳	۱۲۳	۳	۱۲۴	۳
	تجربه و توان در نبردهای	۱۰۵	۳	۱۱۵	۳	۱۱۵	۳	۱۱۵	۳
	خودکفایی در تولید،	۱۰۶	۳	۱۲۳	۱	۱۰۶	۳	۱۲۳	۱
	توانایی در تربیت و آموزش	۱۰۴	۳	۱۱۲	۳	۱۱۲	۳	۱۱۲	۳
	توان زمینی، پهنای و	۱۰۴	۳	۱۱۲	۳	۱۱۲	۳	۱۱۲	۳
	مقاومت در برابر تحریم‌های	۱۰۶	۳	۱۲۳	۳	۱۱۸	۳	۱۲۳	۳
	محدودیت در بودجه و	۱۰۷	۳	۱۲۸	۱	۱۰۷	۲	۱۱۴	۱
مجموع	مشکلات ساختاری و رقابت	۱۰۶	۳	۱۲۳	۲	۱۱۴	۲	۱۱۲	۲
	چالش های مدیریتی و	۱۰۵	۳	۱۲	۳	۱۱۵	۳	۱۱۵	۳
	محدودیت در آموزش و	۱۰۷	۳	۱۲۱	۲	۱۱۳	۳	۱۲۱	۱
	وابستگی به فناوری‌های	۱۰۷	۳	۱۲۸	۳	۱۱۴	۲	۱۱۴	۲
	مشکلات ایستکی و	۱۰۶	۳	۱۱۸	۳	۱۱۴	۲	۱۱۲	۲
	کمبود تجربه در برخی	۱۰۴	۲	۱۰۸	۲	۱۰۸	۲	۱۰۸	۱
	مسئولیت پذیری کم در	۱۰۵	۲	۱۱	۱	۱۰۵	۲	۱۱	۱
	فرسودگی بخشی از	۱۰۴	۱	۱۰۴	۲	۱۰۸	۲	۱۰۸	۲
	مجموع	۱		۵,۹۲		۴,۹۴		۵,۶	

$$S2 < S4 < S3 < S1$$

^۱ QSPM

نهایتاً طرح راهبردی دفاع نظامی مبتنی بر شاخص‌های نظام انقلابی آجا به شرح ذیل است.

نمودار (۳). طرح راهبردی دفاع نظامی مبتنی بر شاخص‌های نظام انقلابی آجا

بحث و نتیجه گیری

در پاسخ به سؤال اول تحقیق، بیانیه مأموریت، چشم‌انداز و ارزش‌ها شناسایی و اهداف دفاع نظامی مبتنی بر نظام انقلابی در ۱۴ عنوان تدوین و اولویت‌بندی گردید. در پاسخ به سؤال دوم تحقیق، عوامل محیط داخلی و خارجی ابتدا از مبانی نظری تحقیق احصاء و در قالب پرسشنامه‌هایی (با نظر خبرگان) بین جامعه آماری توزیع و پس از جمع‌آوری پاسخ‌ها، نتایج تحلیل و مجدداً با نظر خبرگان جمع‌بندی شد. نتایج ارزیابی عوامل داخلی که به وسیله ماتریس ارزیابی عوامل داخلی، بیانگر آن است که نقاط قوت بر نقاط ضعف غلبه دارد. نتایج ارزیابی عوامل خارجی، بیانگر آن است که تهدیدات بر فرصت‌ها غلبه دارد. با توجه به نتایج ماتریس تعیین موقعیت، موقعیت راهبردی سازمان از بین مناطق چهارگانه، در منطقه رقابتی قرار دارد؛ لذا سازمان می‌تواند از راهبردهای رقابتی در خصوص طراحی الگوی دفاع نظامی مبتنی بر نظریه نظام انقلابی استفاده نماید. لیکن به خاطر رعایت جانب احتیاط و جامع‌تر شدن راهبردها، راهبردهای همه موقعیت‌ها تعیین و در سپس برای تعیین مطلوبیت و قابلیت اجرا

وارد ماتریس برنامه‌ریزی کمی گردید. تعداد ۴ راهبرد کلان و تعداد ۱۴ راهبرد فرعی متناظر با موقعیت رقابتی به‌عنوان راهبردهای مناسب انتخاب شد. جهت ارتقاء اعتبار اولویت‌بندی راهبردها تلاش گردید تا با استفاده از دو روش الف و ب اولویت راهبردها از نظر مطلوبیت و قابلیت اجراء تعیین گردد. برای دستیابی به نتیجه معقول‌تر، میانگین نتایج جداول الف و ب در جدول نهایی به‌عنوان اولویت‌بندی نهایی راهبردها احصاء گردید. برابر نتایج حاصله، راهبردهای-تقویت بازدارندگی نامتقارن در مقابل تهدیدات ترکیبی-تقویت قابلیت‌های بازدارندگی هوافضایی-خودکفایی دفاعی و بی‌اثرکردن تحریم‌های نظامی-توسعه دیپلماسی دفاعی فعال و اثربخش اولویت‌های ۱ تا ۴ شدند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

راهبردهای نهایی که برای آجا مشخص گردید شامل ۴ راهبرد اصلی و چهارده راهبرد فرعی به شرح ذیل شد: الف) تقویت بازدارندگی نامتقارن در مقابل تهدیدات ترکیبی (تقویت نیروهای ویژه از نظر مهارت‌ها و توانایی‌ها، ساختار، تجهیزات و امکانات برای توانایی‌های عملیات نامتقارن و انجام مأموریت‌های پیچیده در عمق خاک دشمن و همکاری با گروه‌های مقاومت منطقه-تسریع توسعه سامانه‌ها و تجهیزات نوین رزمی-تقویت آمادگی‌های روحی و معنوی و تاب‌آوری شناختی کارکنان برای خنثی سازی تهدیدات هیبریدی از طریق بازآفرینی تجارب دفاع مقدس و تجارب گروه‌های مقاومت و فرهنگ غنی ایرانی و اسلامی، فرهنگ جهاد و شهادت‌طلبی- تقویت آمادگی‌های تخصصی و رزمی یگان‌ها با بهبود و بروزرسانی فرایند تربیت و آموزش نیروها با استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی و بازی‌های جنگ و توسعه تعاملات آموزشی در سطح نیروهای مسلح و کشورهای هم‌پیمان و برگزاری رزمایش‌های مشترک و مرکب- ارتقای توان سایبری از طریق نوسازی ساختارها، فرایندها، تجهیزات و امکانات و زیرساخت‌های سایبری با استفاده از فناوری‌های بومی و ظرفیت‌های علمی و فناوری کشورهای غیر غربی (چین، روسیه) و هم‌پیمانان عضو مانند گروه بریکس.

ب) توسعه دیپلماسی دفاعی فعال و اثربخش (ایجاد پیمان‌های دفاعی منطقه‌ای/بین‌المللی برای ایجاد اتحادهای راهبردی دفاعی همه‌جانبه با کشورهای همسو با استفاده از موقعیت ژئوپلیتیکی ویژه و پیشرفت‌های مناسب در حوزه‌های پهپاد و ریزپرنده‌ها- افزایش همکاری‌های اطلاعاتی، عملیاتی، لجستیکی، آموزشی و پژوهشی با تمرکز بر مقابله با تهدیدات مشترک مانند تروریسم، دزدی دریایی، توسعه طلبی ناتو و تهدیدهای نوپدید و ترکیبی کشورهای غربی- تعریف طرح‌های دفاعی مشترک با کشورهای همسو برای تأمین منابع مالی و فنی مورد نیاز جهت رفع محدودیت‌های مالی، فنی، لجستیکی و زیرساختی).

ج) تقویت قابلیت‌های بازدارندگی هوافضایی (طراحی و ساخت سامانه هوشمند و یکپارچه پدافند هوایی و سامانه‌های ضدموشکی برای مقابله با انواع پرنده‌ها و پرتابه‌ها برای کاهش اثرات تهدیدهای هوافضایی از طریق توسعه فناوری‌های دفاعی بدیع و نوظهور با استفاده از ظرفیت‌های علمی و فناورانه و با همکاری مراکز علمی داخلی و کشورهای دوست- سرعت بخشیدن به فعالیت‌های فضایی و ساخت ماهواره‌های کوچک مقیاس شناسایی، اطلاعاتی و ارتباطی با همکاری شرکت‌های دانش‌بنیان، مراکز علمی و تحقیقاتی و ظرفیت‌های ملی و بین‌المللی برای تثبیت جایگاه فضایی و رصد و پایش، مقابله با تهدیدات فضایی.

د) خودکفایی دفاعی و بی اثر کردن تحریم‌های نظامی (سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه علوم و فناوری‌های نظامی بدیع و نوظهور برای دستیابی به آنها به‌منظور جلوگیری از عقب افتادگی علمی در این زمینه‌ها و کاهش وابستگی علمی و فناوری- توسعه زنجیره‌های تأمین داخلی با استفاده از ظرفیت بخش خصوصی، مراکز علمی و تحقیقاتی و شرکت‌های دانش‌بنیان- همکاری‌های فنی و مالی با کشورهای دوست و اعضاء گروه بریکس برای انتقال فناوری و نوسازی تجهیزات و دور زدن تحریم‌ها- تنوع بخشی به منابع درآمدی از طریق جذب مشارکت‌های مردمی در حوزه دفاعی و تجاری‌سازی فناوری‌های بومی نظامی با صادرات محصولات و خدمات دفاعی و ارائه خدمات علمی و فناورانه به سایر بخش‌های اقتصادی و صنعتی. در ادامه راهبردهای اصلی اولویت‌بندی گردید. بنابراین پیشنهاد می‌گردد آجا با همکاری سازمان‌ها و رده‌های ن.م، راهبردهای فوق را در برنامه‌ها لحاظ و نقشه‌راه پیاده‌سازی آنها را تدوین نماید.

منابع

الف) منابع فارسی

- افجه‌ای، سیدعلی اکبر. (۱۳۹۵). *مبانی نظریه پردازی*. انتشارات امیرکبیر. ۱-۱۸۴.
- اسکندری، داریوش؛ فرزانه، عادل و بکایی، افشین. (۱۴۰۰). اقتدار راهبردی دفاعی اجا در مقابله با تهدیدات در افق بیانیه گام دوم انقلاب. *مطالعات علوم مدیریت دریایی*، ۲(۴). ۶۱-۸۱.
- امینی، جواد و مبینی، محمد. (۱۳۹۸). مفهوم راهبردی نظریه نظام انقلابی، *فصلنامه پژوهش‌های انقلاب*، ۸(۳۰)، ۲۳-۲۸.
- تقی پور، علیرضا و نادری اصل، سعید. (۱۴۰۰). دلالت‌های سیاست‌گذارانه بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی در خصوص ارتقای کارآمدی حکمرانی دفاعی-امنیتی کشور، اولین همایش ملی حکمرانی اسلامی، مدرسه حکمرانی شهید بهشتی.
- جاکارد، جیمز و جاکوبی، جیکاب. (۱۴۰۰). *مهارت‌های ساخت نظریه و مدل در علوم اجتماعی*. ترجمه: حسن دانایی‌فرد، بهنام شهائی. انتشارات دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- چهاردلی، عباس؛ پدram، عبدالرحیم؛ دهقان، نبی‌ا. و علیزاده، عظیم. (۱۳۹۹). الگوی آینده نگاری راهبردی دفاعی، *فصلنامه علمی مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی*، ۱(۴). ۴۰-۶۷.
- خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، آیت‌الله العظمی سیدعلی. (۱۳۹۷). بیانیه گام دوم انقلاب، *خطاب به ملت ایران*، ۲۲ بهمن ماه.
- خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، آیت‌الله العظمی سیدعلی. (۱۳۶۸-۱۳۹۰) *بیانات و مکتوبات (سخنرانی‌ها و پیام‌ها)*.
- خلیلی، ابراهیم و ساوه درودی، مصطفی. (۱۴۰۱). نظریه نظام انقلابی در اندیشه مقام معظم رهبری مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب. *پژوهشنامه انقلاب اسلامی*، ۱۲(۴۲). ۲۳-۱۲.
- دانش آشتیانی، محمد باقر، رستمی، علی. (۱۳۹۵). تحلیلی بر دکت‌ترین نظامی-دفاعی مقام معظم فرماندهی کل قوا در محیط ملی و بین‌الملل. *علوم و فنون نظامی*، ۱۲(۳۶)، ۵-۲۷.
- دهخدا، علی اکبر. (۱۳۷۷). لغت‌نامه دهخدا، انتشارات دانشگاه تهران. (۲)۱۶.
- دهخدا، علی اکبر؛ ستوده، غلامرضا؛ مهر کی، ایرج؛ سلطانی، اکرم. (۱۳۷۳). *لغت‌نامه دهخدا*، انتشارات دانشگاه تهران، جلد اول.
- دیوید، فرد آر. (۱۳۸۳). مدیریت استراتژیک، ترجمه دکتر پارسائیان و دکتر اعرابی، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- رشید، غلامعلی، حیدری، کیومرث، کبیری، ابوالحسن، مهدوی، علی، سعادت ارکان نجد، محمود. (۱۳۹۶). تدوین راهبردهای نظامی دفاع همه‌جانبه در برابر جنگ احتمالی آینده. *مطالعات دفاعی استراتژیک* (۱۵). ۳۳-۷۵.
- عباسیان، محمد، جلیلی نیکو، رضا و دولت‌شاهی، بهروز. (۱۴۰۱). شناسایی، تبیین و اولویت‌بندی رهیافت‌های نوین اجا در مقابل تهدیدات آتی با توجه به سند بیانیه گام دوم انقلاب. *راهبرد دفاعی*، ۲۰(۷۹). ۱۰۴-۱۳۹.

- عباسیان، محمد، میرجمهری، علیرضا و پورسیفی، مهدی. (۱۴۰۱). شناسایی و اولویت‌بندی راهبردهای کلان نزاجا در راستای تحقق چشم‌انداز بیانیه راهبردی گام دوم انقلاب اسلامی. *آینده‌پژوهی دفاعی*. ۷(۲۷). ۱۱۵-۱۴۸.
- فرهادی، علی؛ زروندی، جواد؛ غلامی، روح‌الله و مصطفی، لطفی. (۱۴۰۱). *شناسایی شاخص‌های نظام انقلابی مبتنی بر فرمایشات مقام معظم رهبری- سازگاری نظم سیاسی اجتماعی و دفاعی با جوشش انقلابی، مرکز مطالعات راهبردی آجا*.
- قربانی، مصطفی و محمدی‌الموتی، محسن. (۱۳۹۸). شاخص‌ها و الزامات نظریه‌ی نظام انقلابی. *اندیشنامه ولایت*. ۳۳-۵۵۶(۹).
- قریب، محمد. (۱۳۶۶). *فرهنگ لغات قرآن*، ج ۱، ۴۲۵.
- مطلبی، مسعود. (۱۴۰۰). دیپلماسی دفاعی ایران در گام دوم انقلاب اسلامی؛ اهداف، راهبردها و الزامات. *فصلنامه علمی مطالعات دفاع مقدس*. (۲) ۷، ۷۵-۹۸.
- نوروزی، محمد تقی. (۱۳۷۸). *فرهنگ استراتژی*، تهران: انتشارات سنا.

ب) منابع خارجی

- Brzoska, M. (1995). World military expenditures. *Handbook of defense economics*, 1, 45-67.